

A Pécsi Országos Színházi Találkozó hivatalos versenyprogramjának előadásait az idén Németh Ákos drámáiról válogatta. A vele készült interjút követően azoknak a kritikusoknak az írásait közöljük, akik alapvető kifogásokat fogalmaznak meg a válogatással szemben.

„Szép lehetsz, de okos nem”

■ BESZÉLGETÉS NÉMETH ÁKOSSAL ■

– A válogatási rendszer úgy rossz, ahogy van. Amikor elvállaltam, azt hittem, kapok egy hónap laufot a döntésre. A vége ámokfutás lett. A színházak ugyanis március 31-ig nevezhetnek, nekem pedig április elsejéig kell döntenem.

– A színházak anyyi előadást neveznek, amennyit akarnak?

– A nagyok kettőt, az alternatívok egyet. Ez nagyjából száz előadást jelent. Ezt éppen úgy nem tudja előre az ember, miként azt sem, hogy jó lenne a színházak által jelölt előadásokon kívül mást is megnézni.

– Csak abból válogatott, amit beneveztek?

– Nem. De az utolsó hat hétben már csak azt tudtam megnézni, amit jelöltek.

– Elvállalná megint?

– Hát... ez nagyon jó kérdés. Kapásból persze azt mondanám, hogy semmiképpen. Mindenesetre meggondolnám. Szörnyen fáradt vagyok, és lelkileg is nagyon megviselt.

– Mást is csinált közben?

– Megpróbáltam egy ideig más munkát is végezni, de az utolsó fél évben már csak ezzel foglalkoztam. Ez egész embert kíván, és elejétől így kellett volna.

– Kezdetől viták vannak a rendszer körül. Arról is, hogy kik válogassanak, arról is, hogy miből...

– Arra gondoltam, hogy válogasson több ember – azt mondták, ez nem jó, nem jutnának dűlőre. Mondtam, hogy kritikusnak kellene válogatni, erre az volt a válasz, hogy az ő véleményük megjelenik nyomtatásban.

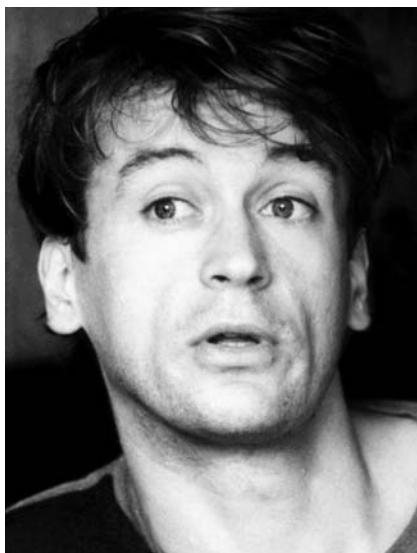
– Nagy marhaság...

– Nem tudom a jó megoldást, bár a berlini Theatertreffen módszere tetszik: hét kritikus válogat, ugyanaz a hét több éven át. Ilyenformán megteremtik az elfogultlanságot maguk körül. Én meg rengeteg elfogultsággal küzdöttem – ez volt a legnagyobb lelki teher.

– Kétlem például, hogy valaki, akinek ez nem rendszeresen dolga, fizikailag és szellemileg képes heti öt előadást jó állapotban végignézni...

– Így van: nem képes. Ez fizikailag is óriási megterhelés. Nagyon elfáradtam.

– Bizonyára volt előre eltökélt szempont-rendszere.

– Igen, volt ilyen – elég sok helyen sérült a szándékom. Föltettem magamban, hogy egy rendezőtől csak egy előadást választok ki. Igyekeztem afféle „hendikepes” színházakat, előadásokat meghívni – ez a szempont már többször sérült. A végeredményt látva – amiben elég sok a kompromisszum – azt mondhatom, vidéken sikerült érvényesítenem a szempontjaimat, a fővárosban nem. Egyfajta elfogultsággal válogattam a nemzedéktársaim: Bagó Bertalan, Bagossy, Zsótér, Kiss Csaba, Novák Eszter, Hargitai Iván, Forgács Péter, Béres Attila munkáiból.

– Amikor fölkerítették, mire kérték föl? Az évad tizenöt legjobb előadásának kiválogatására?

– Először is tizenkettőre. Nagy eredménynek tartom, hogy ettől el tudtam térni. A listáról biztosan sok vita lesz, már van is... A megbízás úgy szólt, hogy azt vegyem be, ami nekem a legjobban tetszik. Én nem tartom magam különösebben okos embernek, azt is észrevettem, hogy az ízlésem sokszor szembemegy az általános ízléssel. Jordánnak meg is mondtam, hogy nekem plebejus ízlésem van, ez azonban őt fölviszonyozta.

– Tehát nem állítja, hogy ez az évad tizenöt legjobb előadása?

– Nem. Azt állítom, hogy igyekeztem különböző típusú előadásokból válogatni, és az egyes típusokból a szerintem legjobb-

bat Pécsre hozni. Ma ezek a produkciók tűntek jellemzőnek Magyarországon, szerintem nagyjából minden meg is jelenik a listámon, egy-két árnyalatot kivéve – ezek a hiányai a válogatásomnak. Mert vannak hiányai.

– Vannak, és mindjárt rájuk is kérdezek, de egyelőre megdöbben, hogy ezek szerint nem az volt a dolga, hogy az évad legjobb előadásait mutassák meg magukat Pécsen, ahol verseny van, és díjakat osztanak?

– Először is tisztázni kellene, mit jelent az, hogy legjobb előadás. Az általam látottak közül, más-más okból, nekem ezek tetszettek. Az elfogultság a színházaknál kezdődik, azzal, hogy a színház melyik produkcióját nevezi be. A válogatónak általában csak ezt van ideje megnézni.

– Ez akkor is a tizenöt legjobb maga szerint. De ha ráadásul azt mondja, hogy még maga szerint sem ez a tizenöt a legjobb, akkor...

– Elmondom a dolog gátjait. Illetve mindjárt egy hiányt említek: a komáromi Sirályét. Nagyon meg akartam hívni, de a határon túlról csak két előadást lehetett, méghozzá egyet a nagyszínpadra és egyet a kamarába vagy a stúdióba.

– Nem gondolja, hogy ez például olyan meglehetősen, amely nem fér össze a válogató alapelvű megítélésével? Ha a POSZT O (országos) betűje falat emel a határ mentén, akkor az SZ-nek (színházi) nincs értelme.

– Így van. Egyetérték. Noha olyan hangok is hallatszottak, hogy kell-e egyáltalán határon túli előadás... Én úgy gondolom, hogy egyetlen magyar színházi kultúra létezik. Ráadásul biztos vagyok benne, hogy több „legjobb” előadás van, mint ez a kettő.

– Én is. És akkor miért nem mondta, hogy...

– ...hogy még több határon túlit?

– Igen. Annyit, amennyi van. Hiszen a sepsiszentgyörgyi A csoda sokkal jobb előadás, mint a listán szereplő és határon belüli...

– Ne is szúrjunk ki semmit a listáról – így van. És bevallom, ezért én nem tudtam megküzdeni.

– Említette, hogy küzdött például a komáromi Sirályért. Mit mondtak, miért nem lehet meghívni?

– Voltak előre rögzített keretek, például az, hogy a határon túlról két előadás jöhet,

aztán az is, hogy öt nagyszínházi kell – ezekhez tartanom kellett magam. És az is igaz, hogy az alaplistámon nem nagyon szerepeltek úgynevezett fővárosi sztárelőadások. Mármost olyanok, amelyekben sztárok szerepelnek. És láttam, hogy ha még két-három előadást hozzá tudok csapni a tizenkettes listához, akkor azok ebből a kategóriából származnak. Örültem, hogy sikerült bővítenem a listát.

– Sok olyan szempontot érzek én itt a háttérben, amelyek adott esetben nehezen férnek össze a legfőbb szemponttal: a minőséggel.

– De ezzel minden válogató meg fog küzdeni... Mert olyan pressziók jönnek egy éven át különféle irányokból, amelyeket lehetetlen elfogadni vagy legalább kezelni. Az ember össztűz alatt áll. Szép lehetsz, de okos nem. Nem irigylem az utódomat.

– *Én sem irigylem magát. Van fogalma, mit fog kapni ezért a listáért?*

– Nem érdekel. Ez az én listám.

– *Na jó. A dolognak ez a kellemetlen része. Mi volt benne a jó?*

– Semmi. Őszintén: semmi. A rémesnek is csak egy részéről beszéltünk még. A nyomásyakorlásról többet nem akarok mondani. De rémes az is, hogy haverok fölött kell döntenet. Én egy relatíve sokat játszott szerző vagyok, az ország színházainak a felében megfordultam már.

– *És ezért most kompromisszumot kellett kötni?*

– Ezért nem.

– *Pedig hozott onnan előadást, ahol nemrégiben magának is bemutatója volt.*

– Igen, pedig eleinte elhatároztam, hogy ezt nem teszem. Aztán többen a szememre hányták, hogy azokat büntetem, akik az én darabjaimat is játsszák, és ez igazságtalan. Ezt pedig el kellett fogadnom.

– *Például olyan presszió volt-e, hogy drága előadást ne hívjon meg?*

– Nem volt ilyen. Inkább azt jelezték, hogy ne hívjak meg olyan típusú előadást, aminek külön fesztiválja van. Gond volt az egyeztetésekkel, nem láttam például a Maladype előadását – holott nagyon szépeket hallottam róla. Nagyon szerettem volna megnézni egy szolnoki Csiszár-rendezést és egy debreceni előadást Pinczés Istvántól – egyszerűen nem jutottam el rájuk. De a legnagyobb problémám a határon túli előadások limitjével volt.

– *Akkor nézzük ezeket. Az egyik produkció, amit beválogatott, a Rokonok Nagyváradról, Bodolay Géza rendezésében, a másik Agota Kristóf Nem fáj című darabja Szabadkáról, Ilan Eldad rendezésében. Mivel én ezek közül az egyiket nem láttam, másokat viszont igen, fölteszem, hogy maga szerint ezek a legjobbak. Tehát jobbak, mint a sepsiszentgyörgyi*

A csoda, az újvidéki Pác, a komáromi Sirály. Így van?

– Szerintem így lesz. De volt egy plusz szempontom, határon innen és túl. Hogy olyan színházak jöjjenek, amelyek régen nem jelentek meg országos találkozón.

– *S ez hogy fér össze a minőséggel? Fölteszem, egyik-másik színház azért nem jelent meg, mert régóta nem produkált „legjobbát”.*

– Ez akkor számított, ha több előadás egyformán tetszett, mint például azok, amiket most felsorolt. Valamelyik ujjamba muszáj volt beleharapni. De visszatérve arra, hogy melyik színház mikor járt fesztiválon: a nyíregyházi színház azóta biztosan nem volt, amióta új igazgatója van, a veszprémi is nagyon régen, az egri, a nagyváradi meg a szabadkai pedig tán még sosem.

– *Ez nem nagyon lehet szempont, hiszen nemcsak független az esztétikai mércétől, hanem egyenest ellene is mond.*

– Vállalom, hogy nem tettem a minőségnek engedményt. A szempontjaim közt első helyen az szerepelt, hogy olyan előadást hívjak, amit még egyszer meg akarok nézni, hiszen tudtam, hogy Pécssett muszáj lesz. Kettő: legyen minél hendikepesebb a hely...

– *De ez szociális szempont...*

– Én ilyen ember vagyok... Három: le-

Kórtvályesi László felvétele

Bajomi Nagy György és Jordán Tamás Az imposztor pécsi előadásában

gyen jó előadás. És volt olyan, hogy két jó közül azt választottam, amelyik az adott együttessel nagyobb teljesítménynek számított.

– Akkor a Katonának nincs itt keresnivalója, hiszen tőlük nem különösebben nagy teljesítmény az a két előadás, amit beválogattott, és nem is hendikepes színházról van szó.

– Viszont jó az előadás. Mondhatnék még olyan előadásokat, amelyeket szívesen beválogattam volna, de nem fértek bele a műsorba. Három-négy ilyen van. Szerettem volna meghívni a József Attilából *A Manót*, a Bárkából az *Ilja prófétát*...

– És miért nem tette?

– Mert úgy éreztem, hogy Magyarországon hazug lenne egy olyan színházi fesztivál, amelyiken nem szerepel legalább egy Molnár Ferenc-darab...

– Na ne!

– És akkor azt kérdeztem magamtól, hogy mi közünk van nekünk ehhez a lengyel darabhoz. És egy másik Molnár-darabnak is szerettem volna helyet szorítani: az *üvegcipő* tatabányai előadásának – bár voltak vele kapcsolatban fenntartásaim. Ez is hiányzik. De ezek már nem fértek be, viszont a végén bekerült plusz két előadás Budapestről.

– Melyik kettő?

– A Kamrából a *Top Dogs* és a Radnótiból *Az ördög*.

– Az utóbbi nyilván azért, hogy legyen Molnár-darab. De a *Top*

Dogs miért inkább, mint az *Ilja próféta*?

– Az *ördögön* kifejezetten jól szórakoztam, bár sok slendrián foltja van az előadásnak. A *Top Dogs*ról pedig azt éreztem, hogy ez olyanszerű darab, amilyeneket általában én is írok, tehát közel áll hozzám. Kifejezetten élveztem.

– Hát nekem nem ez jutott volna eszembe, még a Kamrából sem, de mindegy. Nem rossz, persze...

– Én nem tudom és nem is akarom eldönteni, mi a jó, és mi a rossz előadás...

– Hát nyilván ezeket gondolja jónak.

– Egy skálát akartam mutatni: íme, ezek a trendek léteznek a mai magyar színházban, és ezeken belül ezek az előadások a legjobbak.

– Ehhez képest markánsan hiányzik az alternatív trend.

– Hát igen. Van még egy előadás, amit meg akartam hívni: Pintér Béla *Parasztoperája*. Ugyan van rá okom, hogy miért nem hívtam meg, de tudom, hogy ez nem igazságos ok: mert ott lesz az off-programban, viszont nem vesz részt a versenyben.

– Az előbb azt mondta, hogy odafigyelt a hendikepes színházakra. Meg azt is, hogy a válogatásban vannak gesztusértékű szempontok is. Csakhogy ennek a logikának az alapján a Radnóti előadásának fölösleges gesztust tenni, a Pintér előadásának viszont kötelező. Nem gondolja?

– A Radnóti előadását Forgács Péter miatt hívtam meg. Pintér Bélát nagyon szeretem, mondjuk, a régebbi dolgait egy árnyalattal jobban. De ott lesz a fesztiválon, az én válogatásomból ezért maradt ki.

– Minden színház nevezett előadást?

– Nagyon érdekesnek találtam, hogy voltak olyan színházak, amelyek nem ambicionálták a fesztiválon való részvételt.

– Kaposvár? Szolnok?

– Mások még kevésbé. Győrből technikai okokból nem lehet hozni semmit... Sopronban, Szegeden és Miskolcon válság van, onnan sem ajánlottak semmit. És a mindenkori válogató örül, ha nem kell odautazni. De azért jártam ezeken a helyeken is, és Kaposvárról például hívtam előadást. És jártam másutt is, ahol láttam még jót, például a Puskás Tamás rendezte *Fekete Pétert* Kecskeméten, Tatabányán egy nagyon biztató *Othellót*, Pécssett pedig *A Herber Ferike faterját*, ami azért nem került be, mert már így is pécsi túlsúly van.

– Azt az előadást egy másik színházban játsszák. Egy olyanban, amelyik történetesen és véletlenül Pécssett van, de nem a pécsi Nemzeti. És nem lehet, hogy jobb, mint *Az imposztor*?

– Nehezen választottam köztük.

– Egyfolytában a maga szempontjait kérem számon magán. Ez hogy illik a hendikepes történetbe? Az imposztor lenne hendikepes a Pécsi Harmadik Színház előadásával szemben? Az *Az imposztor*, amelynek a főszereplője a POSZT és a Nemzeti Színház igazgatója? És Jordán Tamás erre egy szót sem szólt? És fölteszem, magának tetszett *Az utolsó tangó*..., amelynek amúgy a Nemzeti második embere, a pécsi színház igazgatója a főszereplője, annyira, hogy minden ellene szóló fő- és mellékkörülmény ellenére beválogatta...

– Igen, nekem tetszett.

– Kérdezek tovább. Láttam a Bárkán a Hat szereplő szerzőt keres című előadást?

– Nem. A Bárka sem nagyon ambicionálta ezt az egészet... Én is kérdezhetek? Láttam a *Medeát*?

– Igen.

– És?

– Annak rajta kell lennie a listán. Olyan véleményt is hallottam, hogy a *Medea* húzza ki az egészet a...

– Ez vicces.

– Ha történt valami az elmúlt évadban a magyar színházban, akkor az két előadásban történt, amelyek közül az egyik a *Medea*.

– És a másik?

– Az nincs a listáján: a Borisz Godunov.

– Nagyon nem szerettem.

– Biztosan a Medeát is lehet utálni...

– Tudom, hogy kirí a listámról. De nem tudtam neki ellenállni. Nem tudom, van-e olyan, hogy magyar színházművészet, de ha van, akkor tudom, hogy a *Medea* ebbe tartozik. A többi tizennégy előadásnál nem vagyok erről meggyőződve. De keservesen tudtam volna másik tizennégyet találni. Nem volt erős az évad. De tudok mondani öt olyat, amit nagyon szeretek a listámon, és húsz olyat, amelyikből bármelyik tizet berakhattam volna. A *Borisz Godunovot* nem akarom még egyszer végignézni. Az *Idiótát* például én nagyon szerettem, többen nagyon nem.

– A *Rose? Vári Éva isteni színésznő, de ez volt az egyik legjobb stúdió-előadás? Láttam a Kabarét?*

– Igen, tényleg, azért is nagyon fáj a szívem. Láttam Alfölditől a tavalyi *Macbethet*, azt imádtam. A *Shopping...*-ot nem szerettem. A *Kabarén* sokat haboztam.

– *Folytatom. Stúdió „K”.* A görény dala.

– Fegyelmezett, nagyszerű előadás, de ez engem már nem érint meg.

– *Újvidék: Pác...*

– Kontra. Szabadka: *Nem fáj.*

– *Kréta kör...*

– A *hideg gyermek* szerintem nem sikerült. A *Hazámházámon* gondolkodtam. Nem fér be Pécsset semelyik játékhelyre, és ez benne volt a kikötések közt. De az előadást sem szerettem eléggé.

– *A Maladypéről már beszéltünk...*

– Mondtam, hogy nem láttam, és most elmondom, hogy az egyeztetés nagyon nehézkes. A színházak a jelölt előadásait februárra, márciusra tartogatták. Ezért előfordult, hogy a jelölt előadást sem tudtam megnézni, mert ütközött valami mással.

– *Artus...*

– Nem láttam.

– *Alternatívok általában: ők is neveznek, vagy maga válogatott?*

– Neveznek.

– *Kiket látott, akik aztán nem kerültek bele a válogatásba?*

– Nagyon tetszett a Székényben a *Vérszívók*, aztán a *Parasztopera* – de erről már beszéltünk. Egyébként nem láttam más alternatív előadást.

– *Táncos produkciót?*

– Szabály volt, hogy azt nem lehet. Operát sem, és olyan előadást sem, amelyik nem magyar nyelvű.

– *Eléggé nehezen magyarázható, hogy a színházi találkozó fogalmába sem a tánc, sem az opera nem tartozik bele.*

– A válasz erre az, hogy olyan műfaj nem jöhet, amelyiknek saját fesztiválja van. Gyerekelőadás sem jöhet.

– *Akkor a Pécsi Országos Színházi Találkozót át kell keresztelni. Magyar prózai darabok találkozója, vagy valami ilyesmi...*

– Különböző kalapok vannak: nagyszínházi, kamara, stúdió; határon túli és inneni; ezek a szempontok mind nagyon megnehezítik a döntést.

– *Most megkérdezem, amit mások is kérdeznének. A nagyváradi színház – amelyet itthon nem a kitűnő előadásairól ismernek – jelen lesz a találkozón; mellel nemrég a maga darabját is bemutatta...*

– Sok színházban játszanak. Nagyváradon azóta történetesen igazgatóváltás volt, a legtöbb színész, aki az előadásokban játszott, és a rendező is eltávozott a színházról. És nem színházakban, hanem rendezőkben gondolkodtam.

– *És bizonyos rendezőkről azt gondolta, hogy nekik feltétlenül ott a helyük? Ilan Eldadnak mindjárt két darabbal is?*

– Ez véletlen, ő az egyetlen kivétel. A *Rose*-t például Vári Éva miatt hívtam.

– *És hát Nagyvárad esetében mégis mintha színházban gondolkodott volna...*

– Igen, ott talán igen. Szerettem volna, hogy végre nekik is összejöjjen valami, mert ott nem dolgoznak sztárok, rosszak az anyagi kondíciók. És meg akartam mutatni olyan előadást is, ami különben sose jönne Pestre, mert nincs rá esélye... Visszatérve a

listára: rengeteg emberrel, akit most meghívtam, még soha nem dolgoztam. És sokakkal dolgoztam, akik nem lesznek jelen. Például a legutóbbi öt bemutatóm rendezői közül minimum ötöt nem hívtam meg. Furcsán is érzem most magam, hiszen én gyakorló színházi szerző vagyok, persze hogy játszottak sokfelé, és persze hogy alaposan meg fogom sínyleni ezt a válogatást. Az idén négy bemutatóm van, jövőre, úgy tűnik, nem lesz, csak külföldön, más nyelven. Olyan is volt, aki a válogatás miatt visszalépett a darabomtól.

– *Ezek szerint ez nem drámaíróinak való feladat.*

– Hát nagyon nem az...

– *Anyagilag megéri?*

– Dehogy. Ráadásul rengeteg munkát jelent. Azt hittem, heti két-három előadásról van szó – hát nem. Nemhogy írni nem tudtam közben, de az állásomban is mindenféle kényelmetlen helyzetek adódtak abból, hogy állandó manőverezésre kényszerültem. Merthogy azt végképp nem mondja el előre senki, hogy ez a feladat hónapokon át heti hét vagy annál több színházi előadás megtekintésével, állandó utazgatással, sokszor kényelmetlen helyzetekkel és körülményekkel jár – a végén pedig következik a kompromisszumok sora, amelyeket saját magammal kell megkötnöm.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: CSÁKI JUDIT

ZAPPE LÁSZLÓ

A válogatás csapdái

Aki egyedül vállalkozik a Pécsi Országos Színházi Találkozó versenyprogramjának válogatására, valóságos csapdarendszerbe sétál bele. Már csak azért is, mert egymásnak szögesen ellentmondó feladatokat kell teljesítenie. Hiszen az egyszemélyi válogatásnak az lenne az értelme, hogy egy független, szuverén – tegyük hozzá: jelentős – egyéniség ízlésén megszűrve jelenjen meg egy évad magyar színházi termése. Ehhez lényegében kompromisszumot nem tűrő koncepció kellene. Kompromisszumok esetén ugyanis sérül az alapelv, sőt lényegében értelmét veszti.

Márpedig kompromisszum nélkül alighanem lehetetlen fesztiválprogramot összeállítani. A technikai akadályokat például mindenképpen figyelembe kell venni. Ha a válogató erre képtelen, akkor az a multságos helyzet áll elő, hogy nem egyes előadások mennek el a fesztiválra, hanem a fesztivál megy el hozzájuk – erre is volt már példa. De a válogatónak illik műsorpolitikai kompromisszumokat is kötnie. Sokféle programot illik kínálnia a fesztivál közönségének, városának. Kiváltképp, ha a rendezés, mint most már évek óta, ugyanabban a városban van. A sokféleség igényének talán könnyű megfelelni, ha a válogató nem általában a neki legjobban tetsző produkciókat hívja meg, hanem műfajonként választ a szívéhez leginkább közel állók közül. A személyes ízlés azonban már ebben az esetben is erőszakot kell tennie. És egyáltalán: ha megindul a kompromisszumok útján, ha elkezd engedelményeket tenni, ha nemcsak a maga esztétikai meggyőződésére figyel, hanem a leendő publikum várható, feltételezhető ízlésére is, akkor hol a határ? Hány százalékban érvényesítse a maga akaratát, és hány százalékban engedjen? És ha már elkezdett a személyes ízlésén túli szempontokra figyelni, vajon nem várható-e el, hogy valamiféle objektív igazságosságra is törekedjék? Azaz függesse föl csaknem minden belső meggyőződését, és próbáljon valamiféle szakmai értékrend igazságosztójaként feltűnni.

S végül, ha a kialakult program magának a válogatónak sem tetszik igazán, akkor kerül a legszörnyűbb csapdába. Ha mégis vál-